

4.3. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств

Сталий розвиток сільськогосподарських підприємств безпосередньо залежить від їх забезпечення ресурсами фінансовими. В сучасних умовах господарювання для великої кількості сільськогосподарських підприємств України значною проблемою виступає нестача власних фінансових ресурсів а також недоступність для них джерел зовнішнього фінансування. Така ситуація відбувається за рахунок підвищених ризиків, обмежений доступ до методів та інструментів фінансових, котрі пропонують їм фінансові інституції.

Сільське господарство виступає особливою складовою господарського комплексу країни. Дана особливість формується за допомогою системи чинників, котрі узагальнюють як віддачу так і вплив на всю економіку України досліджуваної галузі у вигляді джерела ресурсів для певного обсягу суміжних галузей, у вигляді споживача результатів праці, сформованих іншими галузями, у вигляді сателіта, що, за реалізації сприятливих сценаріїв, забезпечує виконання значного обсягу соціальних функцій, які за своєю природою повинні належати державі. Стан розвитку аграрного сектору в Україні, його структура виробнича першочергово визначає розвиток сільських територій, рівень життя більшої частини населення України. За своїм змістом сектор аграрний є сферою ресурсномісткою, котра, в свою чергу, вирізняється значною тривалістю циклу виробничого і значним періодом обертання коштів, який за окремими секторами господарювання сягає кількох років.

Розвиток сільського господарства виступає ключовим елементом розвитку соціально орієнтованої економіки країни, створення дієвого аграрного ринку, входження країни до простору світового економічного. Дієве ведення виробництва сільськогосподарського на рівні регіонів є запорукою економічного піднесення країни у цілому.

Власні фінансові джерела посідають важливе місце в організації кругообігу грошових коштів, що забезпечує майнову та оперативну самостійність, стійкість фінансову сільськогосподарського підприємства. Важливо зауважити, що джерела власні виступають найбільш ефективними для

сільськогосподарських підприємств. Проте, звертаючи увагу на складне становище фінансове більшої кількості сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі, їх власні джерела є обмеженими та недостатніми для забезпечення дієвого господарювання.

На думку Саблука П.Т., Амбросова В.Я., Мазнева Г.Є.: «найгострішою проблемою для сільськогосподарських підприємств щодо фінансування діяльності є обмеженість фінансових ресурсів при відсутності необхідних обсягів власних коштів фінансування та труднощів доступу до позичкових та залучених фінансових ресурсів. Більшість вчених основними проблемами фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств визначають: відчутне зменшення обсягів державної підтримки сільського господарства, що не дозволяє їм ефективно функціонувати; недоступність кредитних ресурсів через високі відсоткові ставки та відсутність майнової застави для ведення не лише розширеного, а й простого відтворення; відсутність стабільного фінансування у визначені періоди року (сезонність робіт), що посилює диспаритет цін» [1, с. 213].

Необхідний рівень розвитку і зростання конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств не можливий без певного підґрунтя фінансового, враховуючи той факт, що аграрний сектор виступає найбільш ресурсномістким, описується значною тривалістю циклу виробничого, значним терміном обертання коштів. Враховуючи вищенаведене доцільно зауважити, що однією із найважливіших аспектів стабільного розвитку сільськогосподарського підприємства виступає забезпечення притоку довгострокових ресурсів фінансових, адже власні ресурси сільськогосподарських підприємств переважно обмежені. Особливо актуальності набуває дана проблема для малих виробників, адже покращення їх фінансового становища та збільшення виробничих показників матиме не лише наслідки економічні аї соціальні.

В ході керуванням фінансовим забезпеченням сільськогосподарських підприємств здійснюється взаємодія внутрішніх та зовнішніх суб'єктів, в результаті даної взаємодії відбувається конкретизація методик здійснення фінансового забезпечення. Ключове значення в ході вибору методик має галузева особливість розвитку, розміру, а також організаційно-

правової форми підприємств. Конкретизація інструментарію забезпечення фінансового виступає етапом, на якому реалізується програмування рішень управлінських і виокремлюються перспективи взаємодії, для керування якими виокремлюються певні інструменти.

На рисунку 1 представлено систематизацію методів фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств.

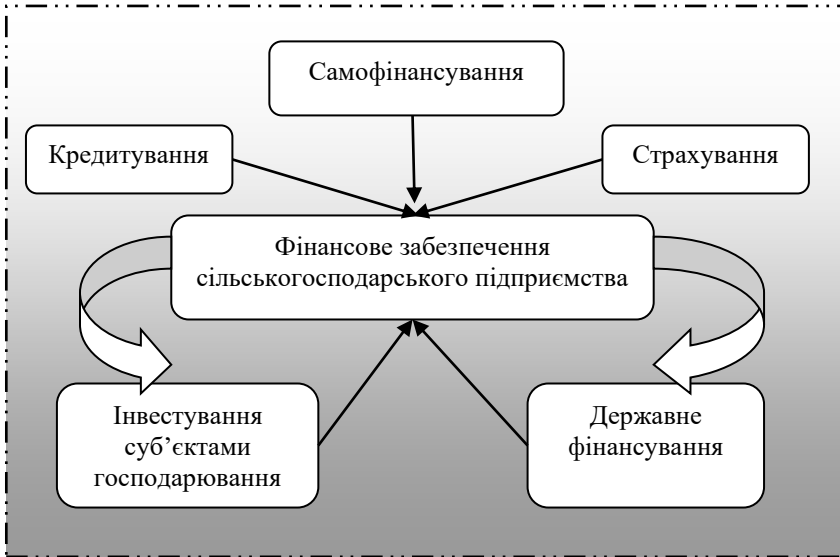

Рис. 1. Систематизація методів фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств.

В сільськогосподарських підприємствах спостерігається недостатність коштів, котрі знаходяться в обігу і направляються на придбання засобів захисту рослин та тварин, насіння, добрив, пального і придбання нової техніки, адже існуюча вже зношена і застаріла. За таких умов лише кредитування підприємств сільськогосподарських дає можливість вирішити проблему, пов'язану із специфікою сільськогосподарського виробництва як суб'єкта кредитування. Отже, ресурси кредитні посідають вирішальне місце в процесі розвитку сільськогосподарського підприємства.

Дана ситуація пояснюється сезонним розривом між

вкладенням та надходженням коштів і безперервністю процесів відтворення. Велика потреба в капіталі оборотному в умовах недостатності власних коштів перетворює кредит у вагомe джерело формування фінансових ресурсів та зумовлює потребу в пошуку шляхів кредитного забезпечення.

Враховуючи вищенаведене одержання кредитів для сільськогосподарських підприємств залишається проблематичним. В першу чергу проблематика кредитування зумовлюється: зменшенням обсягів державної підтримки сільського господарства, недоступністю кредитних ресурсів для сільськогосподарських підприємств через високі ставки відсоткові; ігноруванням сезонності робіт при кредитуванні.

Дослідимо більш детально тлумачення сутності поняття кредитування сільськогосподарських підприємств у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, так Гудзь О. вважає, що: «кредитування, як процес надання кредитів, є складовою кредитного забезпечення, кредитне забезпечення О. Гудзь розглядає як систему фінансових відносин, яка включає заходи щодо здійснення безпосередніх відносин банківських та позабанківських кредиторів з позичальниками з приводу організованих і неорганізованих форм одержання кредитів та їх повернення» та зауважує, що «кредитне забезпечення реалізується через кредитний механізм» [2, с. 335].

В свою чергу Терещенко О. наголошує на тому, що: «кредитне забезпечення проявляється у практичній діяльності наступним чином, якщо позичальник не в змозі виконати свої зобов'язання у передбачені кредитним договором строки, кредитор може задовольнити свої вимоги за рахунок кредитного забезпечення» [3, с. 11].

І. Зеліско зазначає, що: «банківські кредити є важливим джерелом фінансових ресурсів для аграрних формувань. Так, аграрні формування можуть поповнити виробничі запаси, якщо будуть залучати короткострокові кредити, а за рахунок довгострокових кредитів можливим буде оновлення основних засобів. Щодо ролі банківського кредиту в національній економіці, І. Зеліско зазначає, що за допомогою банківських кредитів здійснюється переливання тимчасово вільного капіталу у ті галузі національної економіки, що є в даний момент часу найбільш прибутковими» [4, с. 79].

Узагальнюючи вищенаведене, ми вважаємо, що кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств доцільно трактувати з точки зору інституцій і державних органів, які покликані забезпечувати фінансовими ресурсами сільськогосподарські підприємства з метою безперервного і розширеного відтворення для отримання позитивних фінансових результатів і покращення конкурентоспроможності.

Отже, кредитування виступає одним із ключових складових механізму фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарського підприємства за умов відсутності у нього достатнього обсягу власних коштів.

Ключовою проблемою, котра стримує збільшення частки коштів кредитних у формуванні ресурсів фінансових сільськогосподарського підприємства, виступає занадто висока вартість даного джерела фінансування. Зауважимо, що в Україні відсоткові ставки за кредитами для сільськогосподарських підприємств значно перевищують рівень вартості кредитних ресурсів по економіці в цілому.

Попов В. звертає увагу на те, що: «в основі високої вартості кредитних ресурсів для аграрної галузі лежить цілий комплекс причин: по-перше, відсутність у більшості підприємств стійких довгострокових пасивів (через дію мораторію на продаж земельних ресурсів); по-друге, відсутність у значного числа виробників ліквідної застави (зазвичай нерухоме та рухоме майно сільськогосподарських підприємств сильно зношене і не має достатньої вартості; водночас аграрна продукція з низки причин вважається ризиковим об'єктом застави), тоді як вітчизняні банківські установи практикують оформлення застави, яка в кілька разів перевищує суму самої позики; по-третє, складність прогнозування фінансових результатів діяльності агро виробників через їх високу залежність від природно-кліматичних умов та періодичні різкі коливання цінової кон'юнктури (ціни на продукції сільського господарства можуть коливатись у рамках економічного циклу в кілька разів), що підвищує ризик банківського кредитування аграрного сектору; по-п'яте, відсутність розроблених критеріїв і методик оцінювання кредитоспроможності позичальника з урахуванням специфіки галузі» [5].

За твердженням Вдовенко Л.О. та Черненко О.С.

«практичне розв'язання проблем кредитного забезпечення підприємницької діяльності сільськогосподарських підприємств на перспективу потребує нових підходів щодо вдосконалення механізмів банківського кредитування та через розширення діяльності небанківських фінансово-кредитних установ, сприятиме посиленню конкуренції між кредитними установами та розширить доступ до кредитних ресурсів усіх без винятку підприємницьких структур, які потребують фінансової підтримки» [6, с. 98].

Стосовно державного фінансування сільськогосподарських підприємств ми погоджуємося з твердженням Леонтович С.П. відносно того, що: «сучасна бюджетна фінансова підтримка аграрного сектору характеризується наявністю низки проблем, що стосуються, зокрема, непрозорості механізмів розподілу та недоступності одержання бюджетних коштів для значної частини сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, майже усіх дрібнотоварних господарств населення; неефективного використання вкладених бюджетних коштів; недосконалості механізмів отримання і розподілу бюджетних коштів і порушення бюджетної дисципліни під час їх використання, що приводить до недовикористання виділених бюджетних коштів» [7, с. 62].

Важливо зазначити, що в умовах нестабільності економічної, інфляційних процесів, постійної зміни векторів фінансової політики відносно сільськогосподарського виробництва її надання повинне мати стабільний та прогнозований характер для сільськогосподарських підприємств з метою сприяння ефективному керуванню фінансовим потенціалом.

Одним із ключових елементів фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, що вимагає окремої уваги є страхування. На думку Остапенко О.М.: «для аграрних підприємств страхування має стати ефективним фінансово-економічним інструментом захисту майнових інтересів селян під час виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Подальший розвиток сільськогосподарського страхування повинен бути спрямований на створення вигідних та безпечних умов для ведення бізнесу всіма учасниками аграрного ринку, що передбачає розподіл ризиків між сільськогосподарськими

виробниками, переробними підприємствами, банками, страховими компаніями та державою. Така постановка питання дозволить інтегруватись вітчизняним товаровиробникам в європейський та світовий економічний простір, при цьому захистити їх інтереси, як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції. Підбиваючи підсумки, можна констатувати, що з метою покращення ситуації на аграрному страховому ринку України, лише страхування допоможе мінімізувати ризики, які проявляються в сільському господарстві» [8, с. 39].

Важливо зауважити, що за умов дефіциту власних фінансових ресурсів механізм кредитний виступає дієвим важелем формування коштів оборотних та забезпечення неперервності процесу виробничого сільськогосподарських підприємств. Вдосконалення та розвиток продуктів банківських повинен бути спрямованим на покращення ефективності сільськогосподарського виробництва та враховувати його специфіку. Зношеність техніки та обладнання великої кількості сільськогосподарських підприємств спонукає до необхідності розвитку лізингових відносин в сільському господарстві.

Отже, підводячи підсумки проведеного дослідження важливо акцентувати увагу на тому, що сталий розвиток сільського господарства України певною мірою залежить від належного фінансового забезпечення окремого сільськогосподарського підприємства і цілей аграрної політики із забезпечення його рівня. Саме тому, основою державної фінансової політики України в перспективних періодах мають стати заходи по створенню належного зовнішнього середовища як основи ефективного механізму управління фінансовим потенціалом і забезпечення конкурентоспроможності, привабливості інвестиційної, розвитку економічного сільськогосподарських та зростання ролі держави в даному процесі.

Формування і застосування ресурсів фінансових мають неабияке значення для функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств. Фінансове забезпечення їх діяльності виступає системою застосування різних форм та методів діяльності фінансової, джерелами накопичення яких є зовнішні і внутрішні фактори.

Список джерел:

1. Ринкова трансформація економіки АПК : кол. монографія у 4 ч.; за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. Ч. 3 : Фінансово-кредитна система. Київ : ІАЕ, 2002. 477 с.
2. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.
3. Терещенко О. О. Регуляторні можливості центрального банку в оздоровленні фінансів реального сектору економіки . *Вісник НБУ*. 2004. № 1. С. 9-12.
4. Зеліско І. М. Фінансове забезпечення діяльності інтегрованих аграрних формувань: монографія. Київ: ЦП «Компринт» 2013. 433 с.
5. Попов В. Сучасні особливості фінансового забезпечення сільського господарства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2012. Вип. 22(2). С. 163–169. URL:: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/27.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/27.pdf). (дата звернення 22.03.2021)
6. Вдовенко Л.О. Черненко О.С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в аграрній сфері. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 252 с.
7. Леонтович С.П. Напрями удосконалення бюджетної фінансової підтримки розвитку аграрного сектора економіки України. *Економіка та держава*. 2010. № 7. С. 60–63.
8. Остапенко О.М. Удосконалення вітчизняної системи страхування аграріїв з урахуванням зарубіжного досвіду *Економіка: реалії часу: наук. журн.* 2013. № 5(10). с. 38-45.

© Масюк Ю.В., 2021

4.4. Економічний розвиток та оцінка конкурентоспроможності підприємств агробізнесу в умовах невизначеності бізнес-середовища

Розвиток підприємства в контексті його позитивного аспекту є головним завданням управлінської діяльності керівництва, оскільки являє собою не лише визначальний для забезпечення економічної безпеки чинник, а й такий, що є підґрунтям економічного зростання, тобто реалізації головної мети господарської діяльності – отримання прибутку. Невизначеність умов соціальної, економічної, політичної та інших сфер в Україні, а також її євроінтеграційні стратегічні